

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378.011.3-051

DOI 10.31494/2412-9208-2019-1-2-151-159

IMPLEMENTATION OF CONTEXT APPROACH IN TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS FOR HEALTH AND WELLBEING ACTIVITIES AT SECONDARY SCHOOL

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНТЕКСТНОГО ПІДХОДУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

OLEXANDER BEZKOPYLNY,

Candidate of Science in physical training and sports, associate professor

<https://orcid.org/0000-0001-7207-7590>
aleksbez1981@ukr.net

ANDREI MATUSEVYCH,

senior teacher

<https://orcid.org/0000-0002-5253-4237>
andrii_matusevich@i.ua

ОЛЕКСАНДР БЕЗКОПИЛЬНИЙ,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

АНДРІЙ МАТУСЕВИЧ,

старший викладач

PAVEL CANDIBA,

senior teacher

<https://orcid.org/0000-0001-5911-6946>
andrii_matusevich@i.ua

ПАВЛО КАНДИБА,

старший викладач

Cherkasy state technological university
✉ 460 Shevchenko Boulevard,
Cherkasy, Cherkasy region, 18000

Черкаський державний технологічний університет
✉ бульвар Шевченка, 460,
м. Черкаси, Черкаська обл., 18000

Original manuscript received: July 01, 2019

Revised manuscript accepted: September 12, 2019

ABSTRACT

Introduction. The substantiation of the basic methodological principles of the context approach in the system for training of future Physical Education teachers for health and wellbeing activities at secondary school is of particular importance for improving the quality of modern physical education.

Purpose. To determine the essence of context approach in training of future Physical Education teachers for health and wellbeing activities at secondary school.

Methods. Literature analysis, the methods of mathematical statistics, "Excel" electronic tables.

Results. Questionnaire results show the relevance of implementing modern educational technologies in the educational process of higher schools and point out that a large proportion of the interviewed teachers do not use context learning such as problem situations, business and educational games, and case technologies when working with students.

Training system of future Physical Education teachers for health and wellbeing activities at secondary school that is built on the key points of context approach, should provide the close interrelation of educational and professional activity. The implementation of context approach requires providing content context of the future profession on health and wellbeing in different forms of educational activity; complex realization of general pedagogical and specific principles of physical training; adaptation of the system of preparation to specific conditions of training and contingent of future Physical Education teachers; ensuring the interrelation between the forms and methods of context learning; introduction of such variants of problem-based learning as case technology, case study, the analysis of problem situations, the analysis of specific production situations, etc.

Conclusion. The context approach has significant potential concerning the readiness formation of future Physical Education teachers for health and wellbeing activity at secondary school.

Key words: context approach, professional training, health and wellbeing, Physical Education teacher, secondary school.

Постановка проблеми. Перехід вищої освіти на якісно новий рівень, розробка та впровадження сучасних освітніх стандартів висувають жорсткі вимоги до підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Щодо наявних сьогодні проблем у змісті освіти, важливою є думка С. Скворцової про недостатність практично-педагогічної орієнтованості фахових дисциплін, їх взаємозв'язку, відсутність систематизації знань студентів з окремих курсів, що призводить до того, що інколи успішний студент є зовсім неспроможним виконувати професійні функції [Скворцова, 2010: 66]. Наближення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реальних умов практичної діяльності в закладах загальної середньої освіти є важливим завданням. Тому обґрунтування основних методологічних засад реалізації контекстного підходу в системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі набуває особливого значення.

Аналіз досліджень і публікацій. Учені А. Вербицький (2011), Н. Дем'яненко (2013), В. Желанова (2013), С. Качалова (2009), В. Тенішева (2008) та інші одноставно наголошують на тому, що на сьогодні в практиці вищої освіти існують відмінності між професійною та навчальною діяльністю. Це призводить до таких проблем, як переважання теорії над практикою, недостатня відповідність фахових дисциплін умовам практичної діяльності вчителя, невідповідність навчання студентів вимогам колективної професійної діяльності, низька здатність до творчої, пошукової, аналітико-синтетичної діяльності; незадовільна виконавська дисципліна, безініціативність, відсутність самостійної позиції в трудовій діяльності. Переважна більшість дослідників, опираючись на роботи А. Вербицького (2011), вбачають

можливість вирішення окреслених проблем за умови використання контекстного підходу в професійній підготовці. Водночас, можемо стверджувати, що його дослідження в процесі навчання майбутніх учителів фізичної культури не було спеціальним предметом у працях вітчизняних науковців. Тому контекстний підхід у професійній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі не використовується повною мірою.

Мета роботи – розкрити сутність контекстного підходу в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

У дослідженні були **використані такі методи**: аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження, анкетування, методи математичної статистики. Графічне представлення результатів статистичного аналізу проводили в електронних таблицях "Excel".

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі розглядається нами як один з обов'язкових складників професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти. Удосконалення системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі неможливе без упровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій, що дозволяють наблизити навчання до реальних умов професійної діяльності.

Важливість та актуальність упровадження в освітній процес сучасних технологій навчання підтверджують дані проведеного нами анкетного опитування викладачів провідних закладів вищої освіти України, що готують майбутніх учителів фізичної культури.

Рис. 1. Результати опитування (%) викладачів (n=84) про те, чи погоджуються вони з необхідністю впроваджувати інноваційні педагогічні технології в освітній процес закладів вищої освіти фізкультурного профілю

З усіх опитаних 67,2% респондентів повністю погоджуються з необхідністю впроваджувати інноваційні педагогічні технології в освітній процес закладів вищої освіти, частково погоджуються – 16,8%, не погоджуються – 4,1%, важко відповісти – 11,9%.

Отримані дані вказують, що більшість викладачів погоджуються з важливістю сучасних педагогічних технологій для вдосконалення системи освіти та підвищення якості професійної майбутніх учителів фізичної культури в Україні.

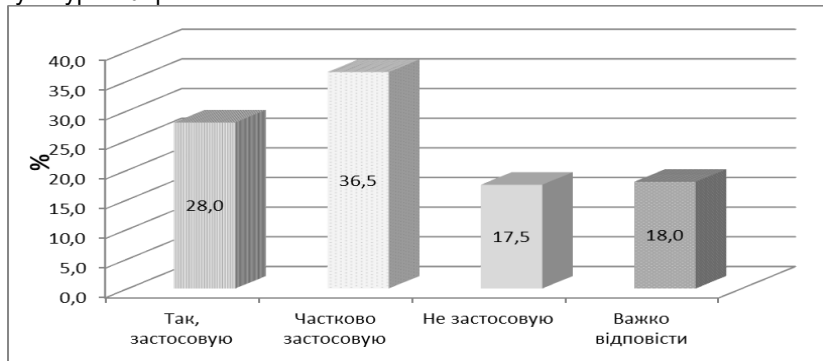

Рис. 2. Результати опитування (%) викладачів (n=84) про те, чи застосовують вони в роботі зі студентами такі форми контекстного підходу, як проблемні ситуації, ділові та навчальні ігри, кейс-технології

На питання про те, чи застосовують викладачі в роботі зі студентами такі форми контекстного підходу, як проблемні ситуації, ділові та навчальні ігри, кейс-технології, відповіді розподілилися так: 28,0% – застосовують, 35,6% – частково застосовують; 17,5% – не застосовують, 18,0% – важко відповісти.

Можемо зауважити, що значна частина опитаних викладачів не застосовують у роботі зі студентами такі форми контекстного навчання, як проблемні ситуації, ділові та навчальні ігри та кейс-технології.

Важлива роль у розробці та впровадженні контекстного підходу належить А. Вербицькому. Учений розглядає контекстний підхід до професійної підготовки з точки зору модернізації системи освіти, оскільки він передбачає моделювання предметного та соціального змісту професійної діяльності, що забезпечує умови для трансформації навчальної діяльності студента в професійну діяльність спеціаліста.

Важливою ознакою освіти за умов контекстного підходу є проблемна ситуація. Система таких ситуацій створює передумови для інтеграції знань із різноманітних дисциплін, необхідних для її вирішення відповідно до професійних вимог та норм, які прийняті в певному професійному середовищі. Під час контекстного навчання, на думку вченого, повинні реалізовуватися такі принципи: – психолого-педагогічне забезпечення особистісного залучення студентів до навчальної діяльності; – послідовне моделювання в навчальній діяльності студентів

цілісного змісту, форм та умов професійної діяльності фахівців; – проблемність змісту навчання і процесу його розгортання в освітньому процесі; – адекватність форм організації навчальної діяльності студентів меті та змісту освіти; – провідна роль спільної діяльності, міжособистісної взаємодії і діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу; – педагогічно обґрунтоване поєднання нових і традиційних педагогічних технологій; – відкритість, використання для досягнення конкретних завдань навчання і виховання в освітньому процесі контекстного типу будь-яких педагогічних технологій, запропонованих у межах інших теорій і підходів; – єдність навчання та виховання особистості фахівця (Вербицкий, 2011).

Н. Дем'яненко вважає, що метою контекстного навчання є “формування цілісної професійної діяльності майбутнього фахівця, оволодіння ним відповідними компетенціями”. Відповідно зміст контекстного навчання, на думку вченої, повинен відповідати дидактично структурованому змісту наук і змісту професійної діяльності, що представлено у вигляді системи загальнокультурних і професійних компетенцій (Дем'яненко, 2013).

В. Желанова зазначає, що контекстне навчання є одним із тих підходів, що дозволяє організувати навчальний процес у закладах вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої професії. Технологію контекстного навчання вчена розуміє, як “систему функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, а також алгоритмізовану послідовність певних дій, спрямованих на відтворення в процесі фахової підготовки предметного й соціального контекстів майбутньої професійної діяльності” (Желанова, 2013).

Базовим поняттям контекстного підходу до професійної підготовки учителів є поняття “контекст”. У працях Н. Дем'яненко та В. Іщук поняття контекст визначено, як “система внутрішніх і зовнішніх умов життя та діяльності людини, яка впливає на сприйняття, розуміння й перетворення нею конкретної ситуації, надаючи значенню цієї ситуації як цілому утворенню, так і конкретним її компонентам” (Дем'яненко, 2013: 12; Іщук, 2012: 142). Науковці Т. Комісаренко, Н. Швагер, О. Нестеренко та М. Домнічев, вважають, що “категорія “контекст” забезпечує вплив майбутньої професійної діяльності студента на форми, процес і результати його навчальної діяльності” (Комісаренко, 2016: 44). Учені обґрунтовують ефективність упровадження контекстного навчання в навчальний процес тим, що він стимулює ініціативу при вивченні предмета та ініціює самостійну діяльність з підтриманням інтересу до майбутньої професії (Комісаренко, 2016: 46). У нашому дослідженні під контекстом розуміємо умови, в яких відбувається підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Л. Дідух зазначає, що “в сучасній професійній освіті широкого використання набуло розв'язання проблемних ситуацій, що моделюють в аудиторних умовах наявні суперечності, проблеми професійної

діяльності” (Дідух, 2014: 125). На думку вченої, в контекстному навчанні “на основі науки і за допомогою всієї системи форм, методів і засобів навчання (традиційних і нових) моделюється предметний і соціальний зміст професійної діяльності студентами. Воно включає форми навчальної діяльності академічного типу, квазіпрофесійної і навчально-професійної діяльності, множину проміжних форм, що забезпечують перехід від однієї базової діяльності до іншої за допомогою семіотичних, імітаційних і соціальних навчальних моделей” (Дідух, 2014: 125).

Важливим елементом контекстного підходу до професійної підготовки є “квазіпрофесійна” діяльність студента. Квазіпрофесійна діяльність – це відтворення в аудиторних умовах предметного та соціального змісту майбутньої професійної діяльності (реальні професійні ситуації, фрагменти виробництва, відносини між колегами, керівництвом, підлеглими, учнями, батьками тощо). Такий вид діяльності є навчальним за формою і професійним за змістом, відтворює трансформацію змісту й форм діяльності в адекватні для них найбільш узагальнені змістовні форми професійної діяльності (Вербицький, 2011).

До основних форм та методів роботи в закладі вищої освіти, під час яких можливо долучати студентів до квазіпрофесійної діяльності, є проблемні ситуації, ділові і навчальні ігри, ігри-комунікації, ігри-захисту від маніпуляції, ігри для розвитку інтуїції, ігри-рефлексії (Качалова, 2009 с. 89). У сучасній освіті проблемне навчання набуває все більшої популярності. Кейс-технології, технологія case-study, аналіз проблемних ситуацій, аналіз конкретних виробничих ситуацій є варіаціями проблемного навчання, сутність яких полягає в тому, що студентам пропонують спеціально розроблені навчально-методичні матеріали у формі проблемних завдань, які вимагають моделювання реальних ситуацій (ситуація-ілюстрація, ситуація-вправа, ситуація-оцінювання, ситуація-проблема) професійної спрямованості.

Важливою особливістю контекстного підходу є формування професійної мотивації особистості. У зв'язку з цим при формуванні змісту навчальної діяльності студента необхідно враховувати не тільки логіку викладання навчальних предметів, а й модель професіонала відповідно умов майбутньої професійної діяльності.

Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, побудована з урахуванням основних положень контекстного підходу, повинна забезпечити міцний взаємозв'язок навчальної та професійної діяльності. Реалізація контекстного підходу в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі вимагає забезпечення змістовного контексту майбутньої діяльності зі здоров'язбереження у різних формах навчальної діяльності; комплексної реалізації загально-педагогічних та специфічних принципів фізичного виховання; адаптації системи підготовки до конкретних умов навчання та контингенту майбутніх учителів фізичної культури; забезпечення взаємозв'язку між формами та методами

контекстного навчання; впровадження в освітній процес таких варіацій проблемного навчання, як кейс-технології, технологія case-study, аналіз проблемних ситуацій, аналіз конкретних виробничих ситуацій тощо.

Висновки. Контекстний підхід містить значні резерви підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, оскільки передбачає врахування контексту здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Формування в студентів компонентів готовності до здоров'язбережувальної діяльності відбувається за рахунок поступового просування від навчальної до квазіпрофесійної та навчально-професійної діяльності. Базовим елементом контекстного підходу є проблемна ситуація з її можливими методичними варіаціями, на основі яких можна вибудовувати логіку формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до найважливіших аспектів майбутньої професійної діяльності щодо здоров'язбереження учнів основної школи.

Перспективи подальших досліджень. Плануємо спрямувати свої зусилля в напрямку впровадження контекстного підходу в систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Література

1. Вербицкий А. А. Контекстно-компетентностный подход к модернизации образования / А. А. Вербицкий // Инновационные проекты и программы в образовании. – 2011. – №4. – С. 3-6.
2. Дем'яненко Н. М. Теорія і практика контекстного навчання: освітній простір педагогічної магістратури / Н. М. Дем'яненко // Рідна школа. – 2013. – № 3. – С. 12-16.
3. Дідух Л. І. Контекстне навчання майбутніх рятувальників в умовах університету / Л. І. Дідух // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2014. – № 2. – С. 124-130.
4. Желанова В. В. Використання відеозасобів у технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів / В. В. Желанова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2013. – № 13(2). – С. 231-241.
5. Іщук В. В. Використання контекстного навчання в професійній підготовці майбутніх учителів / В. В. Іщук // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012. – № 22(7). – С. 141-148.
6. Качалова С. М. Технология контекстного обучения в практике вузовского обучения / С. М. Качалова // Вестник ЦМО МГУ. – 2009. – № 3. – С. 87-91.
7. Комісаренко Т. А. Обґрунтування ефективності контекстного підходу при навчанні у внз гірничого профілю / Т. А. Комісаренко, Н. Ю. Швагер, О. В. Нестеренко, М. В. Домнічев // ScienceRise. Педагогічна освіта. – 2016. – № 4(5). – С. 44-47.
8. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя на засадах контекстного навчання / С. О. Скворцова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2010. – Випуск 35. – С. 66-71.
9. Тенищева В. Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дис. на соиск. ученой степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / В. Ф. Тенищева. – М., 2008. – 44 с.

References

1. Verbitskii A.A. (2011) *Kontekstno-kompetentnostnyi podhod k modernizatsii obrazovaniia* [Context-Competence Approach to Modernization of Education], *Innovatsionnye proekty i programmy v obrazovanii – Innovative Projects and Programs in Education*, №4, 3-6 [in Russian].
2. Demianenko N.M. (2013) *Teoriia i praktyka kontekstnoho navchannia: osvritniia prostir pedahohichnoi mahistratury* [Theory and Practice of Context Learning: Educational Space of Master's Course], *Ridna shkola – Native School*, № 3, 12-16 [in Ukrainian].
3. Diduh L.I. (2014) *Kontekstne navchannia maibutnih riaduvalkiv v umovah universytetu* [Context Learning of Future Rescuers at the University], *Pedahohika i psykhohihiia profesiinonii osvity – Pedagogics and Psychology of Professional Education*, № 2, 124-130 [in Ukrainian].
4. Zhelanova V.V. (2013) *Vykorystannia videozasobiv u tekhnologii kontekstnoho navchannia maibutnioho vchytelia pochatkovykh klasiv* [Use of Video Tools in Context Learning Technology of a Future Primary School Teacher], *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Luhansk Taras Shevchenko National University Bulletin. Pedagogical Sciences*, № 13(2), 231-241 [in Ukrainian].
5. Ishchuk V.V. (2012) *Vykorystannia kontekstnoho navchannia v profesiinii pidhotovtsi maibutnih uchyteliv* [Use of Context Learning in Professional Training of Future Teachers], *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Luhansk Taras Shevchenko National University Bulletin. Pedagogical Sciences*, № 13(2), 141-148 [in Ukrainian].
6. Kachalova S.M. (2009) *Tekhnologiiia kontekstnogo obucheniiia v praktike vuzovskogo obucheniiia* [Technology of Context Learning in Practice of a Higher School Education], *Vestnik TSMO MGU – CMU MSU Bulletin*, №3, 87 – 91 [in Russian].
7. Komisarenko T.A. (2016) *Obhruntuvannia efektyvnosti kontekstnoho pidhodu pry navchanni u vnz hirnychoho profiliiu* [Substantiation of Efficiency of Context Approach at a Higher Mining School], *Pedahohichna osvita – Pedagogical Education* № 4(5), 44-47 [in Ukrainian].
8. Skvortsova S.O. (2010) *Formuvannia profesiinonii kompetentnosti maibutnioho vchytelia na zasadah kontekstnoho navchannia* [Forming Professional Competence of a Future Teacher Using Context Learning], *Psyholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly – Psychological and Pedagogical Problems of a Rural School*, 35, 66-71 [in Ukrainian].
9. Tenisheva V.F. (2008) *Intehrativno-kontekstnaia model formirovaniia professionalnoi kompetentsii: avtofer. dis. na soisk. Uchenoi stepeni doktora ped. nauk: spets.:13.00.01* [Integrated Context Model of Forming Professional Competence: Author's Abstract for Acquiring Doctor's Degree of Pedagogical Sciences: Speciality 13.00.01.], M., 44 [in Russian].

АНОТАЦІЯ

Проблема. Обґрунтування основних методологічних засад контекстного підходу в системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі набуває особливого значення для підвищення якості сучасної фізкультурної освіти.

Мета. Розкрити сутність контекстного підходу в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Методи. Аналіз літератури, методи математичної статистики, електронні таблиці "Excel".

Результати. Результати анкетного опитування підтверджують актуальність впровадження в освітній процес закладів вищої освіти сучасних технологій навчання, а також вказують на те, що значна частина викладачів не застосовують у роботі зі студентами такі форми контекстного навчання, як проблемні ситуації, ділові та навчальні ігри та кейс-технології.

Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі, побудована з урахуванням основних положень контекстного підходу, повинна забезпечити міцний взаємозв'язок навчальної та професійної діяльності. Реалізація контекстного підходу вимагає забезпечення змістовного контексту майбутньої діяльності зі здоров'язбереження в різних формах навчальної діяльності; комплексної реалізації загально-педагогічних та специфічних принципів фізичного виховання; адаптації системи підготовки до конкретних умов навчання та контингенту майбутніх учителів фізичної культури; забезпечення взаємозв'язку між формами та методами контекстного навчання; впровадження в освітній процес таких варіацій проблемного навчання, як кейс-технології, технологія case-study, аналіз проблемних ситуацій, аналіз конкретних виробничих ситуацій тощо.

Висновки. Контекстний підхід містить значні резерви щодо формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

Ключові слова. контекстний підхід, професійна підготовка, здоров'язбереження, учитель фізичної культури, основна школа.